

A Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ) véleménye a Helyreállítási és Ellenállóképességi Terv (HET, 2021. április 13. verzió)

B - Egyetemek megújítása komponenséhez

A biodiverzitás szempontú értékelése:

Az Egyetemek megújítása komponens három reformterületet céloz, a felsőoktatási képzések ágazati modernizációját, a szakképzés megújítását és az innovációs ökoszisztéma megerősítését.

A komponens leírása általánosan fogalmaz a környezeti tartalmak szempontjából, **a biodiverzitás védelme nem kerül említésre**. Az anyag a komponens zöld dimenziója fejezetében tartalmaz utalást a zöld átállásra, a körforgásos gazdálkodásra és a klímasemlegesség kérdéseire, de ez konkrét tartalmi javaslatokként (reformok és beruházások) nem jelenik meg.

A "jelentős károkozás elkerülése" elvre vonatkozó kötelezettségek mindössze egy egymondatos nyilatkozat formájában jelennek meg a komponens leírásában.

A biodiverzitás védelmének biztosítékát az jelentené, ha a természetvédelmi szakismeretek becsatornázásra kerülnének a projektek tervezése során és a kedvezményezett projektek kiválasztása során megjelenének a természetvédelmi elvek.

Javaslatok a biológia sokféleség védelmének nagyobb arányú érvényesítésére, hogy a terv megfeleljen az EU Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszközről szóló 2021/241 számú rendelet 18. cikk 4. bekezdés e) pontjának:

1) A zöld dimenzió tekintetében több konkrétum és vállalás szükséges. A felsőoktatási rendszer fejlesztése, versenyképességének javítása során a környezeti fenntarthatóság szempontjainak való megfelelésnek kiemelt szerepet kell szánni, hiszen a kedvezőtlen környezeti folyamatoknak közvetlen gazdasági kihatásai vannak. Tehát a környezeti fenntarthatóságot meg kell jeleníteni a tudásipar kapcsolódási pontjainál is. (Például: a zöld területek csökkenése rontja a mentális egészséget, a nádasok, parti növényzet eltűnése rontja a tavak vízminőségét, a beporzó rovarok állományainak csökkenése rontja a rovarbeporzású haszonnövények hozamait.)

2) A komponens infrastrukturális fejlesztéseket célzó beruházásainál figyelembe kell venni a környezeti fenntarthatóságot. Kerülni kell a zöldmezős beruházásokat, melyek során értékes termőföldeket veszítünk el. Előnyt kell élveznie a vadvilág-barát megoldásoknak, a városi biodiverzitás védelmének, a fényszennyezés elkerülésének és a zöldfelületeket természetközeli módon kell kialakítani.

3) Az innovációs-kapacitást célzó beruházások esetében magasabb szinten kell érvényesíteni a környezeti szempontokat, mivel a felsőoktatási intézményeknek kiemelt szerepe lehet a környezeti fenntarthatóságot segítő innovációk előmozdításában. A jövő szakembereinek képzésébe valamennyi szakterületen mélyen kell integrálni a fenntarthatóság eszméit, ennek megjelenítését szükségesnek tartjuk a szakképzési anyagok fejlesztését leíró fejezetekben.

4) Javasoljuk a fenntarthatósági témát érintő felsőoktatási képzési folyamatok során a Natura 2000 hálózat jelentőségének megismertetését és a gyakorlati terepi képzést.

5) A biológiai sokféleség és az ökoszisztémák ügyének az iskolai, a szakmai és a felsőoktatási képzésbe való integrációja érdekében az EU Biodiverzitás Stratégia alapján a Bizottság tanácsi ajánlásra irányuló javaslatot fog előterjeszteni 2021-ben a környezeti fenntarthatóság oktatása terén való együttműködés ösztönzéséről. Ez iránymutatást nyújthat az iskolák és a tanárok számára a biológiai sokféleséggel kapcsolatos oktatás terén megvalósítható együttműködésről és tapasztalatcseréről tagállamok között. Ennek a folyamatnak a B komponens részéről való fogadókészségének megjelenítése erősítheti a komponens zöld dimenziójának értékét.

6) Az EU Biodiverzitás Stratégia alapján a biológiai sokféleség csökkenése elleni küzdelemnek megbízható tudományos alapokon kell nyugodnia. A kutatásba, az innovációba és a tudáscserébe való beruházások fontosak a minőségi adatgyűjtéshez és a leghatékonyabb természet-alapú megoldások kifejlesztéséhez. Ennek megjelenítése indokolt a komponens tartami elemei között.

A komponens éghajlatvédelmi-energetikai szempontú értékelése:

Beruházás 1. – Felsőoktatási intézmények komplex infrastrukturális, szervezet- és képzésfejlesztése

*“A fejlesztések legalább közepes mélységű felújítást jelentenek majd az épületek felújításáról szóló (EU) 2019/786 bizottsági ajánlásban foglaltaknak megfelelően. A komplex infrastrukturális fejlesztések során elvárás, hogy a felhasznált források legalább 30%-ából közvetlen energiahatékonysági **vagy** megújuló energiaforrás felhasználására irányuló beruházási elemek valósuljanak meg. (...) A komponens keretében olyan beruházások is megvalósulnak, ahol a meglévő, elavult infrastrukturális elemek helyét modern, zéró károsanyag kibocsátású infrastruktúrák létesülnek.”*

Javasoljuk a több intézmény kisebb-közepes mértékű (30-60%, ami a gyakorlatban inkább az alsó értéket jelentené) energiamegtakarítást eredményező felújítása helyett **kevesebb képzési intézmény mélyfelújítását (60% feletti primer energiamegtakarítás) támogatni**. Emiatt különösen fontos, hogy a felújítást a beruházás előtt és után elkészítendő energiatanúsítvány követelményéhez kössék, ezzel igazolva, hogy valóban elérték-e a mélyfelújítást. **Csak a mélyfelújítás alkalmas a nemkívánatos lock-in hatás elkerülésére** (mivel a kiaknázatlan felújítási potenciál felszámolása később már nem hatékony, hiszen az bizonyos elvégzett beruházások - kialakított műszaki megoldások, kapacitások és homlokzat kialakítás - visszabontását követelné, másrészt a közepesről mély megtakarításra való beruházás költség-haszon aránya is rosszabb, mint a rosszról a mély kategóriára fejleszteni). A fentiekből eredően a **mélyfelújítások bírnak szemléletformálásra érdemes értékkel**. Az energiahatékonysági beruházás legyen az elsődleges és alapkövetelmény, és legfeljebb ezt kiegészítően, másodlagos a megújuló energiaforrás hasznosítására irányuló beruházási elem.

Beruházás 2. – A felsőoktatási képzések és a felsőoktatási intézmény alaptervékenységéhez igazodó szolgáltatások intézményi innovációja és a felsőoktatás felnőttképzési tevékenységének erősítése

“A beruházás eredményeként a képzésekben és kutatásokban/innovációkban a fenntarthatóság, körforgásos gazdaság és klímasemlegesség tématerületek is megjelenhetnek.”

Jó, hogy adott ennek a lehetősége, azonban ennél többre van szükség: elsősorban **ilyen tematikájú kutatások és képzések szervezésére, és a többi képzésben is ezen szempontok erőteljes, átfogó érvényesítésére**. Azonban a beavatkozási területek ismertetése alapján ez a beruházás elsősorban a tananyagok elérhetőségének bővítésére (digitalizáció, adathalmazok kezelése, anyagok megőrzése stb.) irányul, a tartalomfejlesztés gyakorlatilag nem vagy minimálisan kap szerepet benne. Ezért a fenti állítás garanciáit (a fenntarthatóság, körforgásos gazdaság, klímasemlegesség mint tématerületek megjelenése) nem látjuk benne.

Beruházás 3. – XXI. századi szakképző intézményfejlesztési program

A tervezetből nem derül ki, hogy mit takar az “energetikai fejlesztés”. Ennek legalább energiatanúsítvánnyal igazolt energiahatékonyság-növelő beruházásnak kell lennie, az elérendő minimális energiamegtakarítás mértékét indikátorként elő kell írni. Javasolt az 1. beruházásnál megkövetelendő mélyfelújítási (60% feletti) megtakarítási szint elvárása itt. Az 1. beruházás kapcsán írt véleményünk is mérvadó.

Beruházás 6. – Kutató-tudásközvetítő szervezetek létrehozása és komplex fejlesztése

“Főszabályként a kutató-tudásközvetítő szervezetek olyan tématerületekhez kapcsolódva jönnek létre, ahol jelenleg hasonló szektorközi együttműködés nem zajlik, illetve, amelyek gazdasági-társadalmi kihívás kezelését célozva HET relevanciával vagy a zöld/digitális átálláshoz való kapcsolódással bírnak. A teljesség igénye nélkül előzetesen az alábbi tématerületek kerültek azonosításra: védelmi innováció, mechatronika, körforgásos gazdaság, Ipar 4.0 stb.” - Ez jó irány, elsősorban a körforgásos gazdasági irányultság.

A komponens zöld dimenziója c. fejezet említi: *“A fenntarthatóság, körforgásos gazdaság és klímasemlegesség megjelennek a képzésekben és kutatásokban, beépülnek a finanszírozás elveibe, energiahatékonyságot növelő infrastrukturális egyetemi beruházások valósulnak meg.”* - Sajnos a képzésekben, kutatásokban való előtérbe helyezés garanciáit nem látjuk a reformok és beruházások ismertetésénél, sem a Mérföldkövek, célok és ütemezés fejezetben.

Az Egyetemek és a szakképzés megújításának is abba az irányba kellene hatnia, hogy elsősorban az energiaátmenetet, a körforgásos gazdaság kialakítását és működtetését szolgáló tudást adjon át, az energia-, az anyag- és a természetes élőhely-használat abszolút mértékű csökkentését előtérbe helyező szemléletet közvetítsen és ezt szolgáló innovációt támogasson, ezáltal felkészítve a munkavállalókat a környezeti kihívásokhoz alkalmazkodó új feladatok, munkakörök betöltésére.

Kontakt: info@mtvsz.hu

Budapest, 2021. április 23.